

## ПРАВИЛА ЗАХИСТУ НЕПОВНОЛІТНІХ У ДУШПАСТИРСЬКІЙ ТА ВИХОВНІЙ ПРАКТИЦІ РИМСЬКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ

Запобігання сексуальному насильству над неповнолітніми є невід'ємною частиною роботи Католицької Церкви з дітьми та молоддю.

Маючи на меті забезпечення найкращих інтересів дівчат і хлопців, дітей та молоді, цей документ покликаний допомогти всім, хто бере участь у пастирській та виховній роботі Церкви, пізнати відповідну поведінку у сфері захисту неповнолітніх, надати відповідні вказівки й приклади, а також вказати на передові практики, процедури та правові наслідки недбалості або порушень у цій сфері. Цей документ реалізує розпорядження з пункту. II, 1 *Основних Положень щодо трактування випадків статевого зловживання відносно неповнолітніх із боку духовенства*: «В якості допоміжного засобу для збереження безпечних середовищ для неповнолітніх у всіх єпархіяльних / дієцезальних установах Єпископ зобов'язаний видавати спеціальні письмові інструкції («правила поведінки») щодо неповнолітніх (...) на церковній території, а також на організованих Церквою заходах».

Таким чином, призначенням цього документа також є підтримати всі здорові освітні ініціативи Римсько-Католицької Церкви в Україні.

1. *«Правила захисту неповнолітніх у пастирській та виховній практиці Римсько-Католицької Церкви в Україні»* є інструментом для усунення ризику зловживань щодо неповнолітніх, а їхнє дотримання дозволяє мінімізувати ризики зловживань у відносинах із дітьми та молоддю.

Ціллю документа є:

- а) гарантування безпеки неповнолітніх, довірених Церкві або підпорядкованих церковним установам та залученим працівникам;
- б) гарантування моральної впевненості батьків або законних опікунів неповнолітніх щодо застосування найвищих стандартів безпеки в церковній педагогічній практиці.

2. Основа цього документа – забезпечення найкращих інтересів неповнолітніх із наголосом на:

- а). слуханні дітей та молоді;
- б). повазі до них як до осіб;
- в). уважному ставленні до їхніх прагнень та досягнень;
- г). залученні їх до процесів прийняття рішень там, де це можливо;

д). заохочуванні та позитивній мотивації.

## **I. Порядок перевірки та навчання працівників**

3. Під словом «*працівники*» розуміємо всіх осіб, які працюють за трудовим договором або виконують обов'язки безоплатно (на волонтерських засадах) у межах діяльності Римсько-Католицької Церкви. Зокрема, це єпископи, священники, семінаристи, богопосвячені особи, вихователі, вчителі, співпрацівники у різних сферах діяльності, тренери, аніматори, волонтери, практиканти, технічні працівники.

Під час набору працівників необхідно взяти всіх розумних кроків, аби виключити серед кандидатів потенційно небезпечних осіб. Із цією метою необхідно особливо ретельно досліджуючи рекомендації всіх кандидатів, їхню професійну кваліфікацію, інформацію про перебіг їхньої попередньої роботи та / або волонтерської діяльності.

4. Усі працівники, а особливо новоприйняті особи, зобов'язані ознайомитися зі змістом цього документа та підтвердити це особистим підписом «*Декларації про захист неповнолітніх у пастирській та виховній практиці Римсько-Католицької Церкви в Україні*».

5. Недотримання цих «Правил» буде розглядатися як порушення основних службових обов'язків з усіма наслідками, які випливатимуть з цього, включно із припиненням трудових відносин.

## **II. Загальні принципи**

6. Застосування тілесних покарань щодо неповнолітніх не дозволяється за жодних обставин. Із цього правила немає винятків.

7. Всі неповнолітні мають право на рівне ставлення з боку працівників. Недопустимо, щоби вихователі або інші працівники у вербальний або невербальний спосіб вирізняли улюбленців серед довірених їм дітей і молодих людей.

8. Не може бути з боку працівників, особливо вихователів, толерантності до поведінки, котру можна трактувати як зловживання або знущання як з боку дорослих, так і з боку неповнолітніх.

9. Без дозволу батьків (законних опікунів) працівнику забороняється вирушати у подорож автомобілем з одним неповнолітнім.

10. Неприпустимо словесно порушувати інтереси неповнолітніх і шкодити їхньому благу – зокрема, розповідаючи в їхній присутності жарти з сексуальним підтекстом. Якщо необхідно говорити з неповнолітнім на тему сексуальності, слід проявляти надзвичайну обережність, делікатність і розсудливість.

11. За жодних обставин працівники не можуть пригощати неповнолітніх алкоголем, сигаретами, інтоксикантами (включно з наркотичними речовинами і будь-якими речовинами, що можуть мати вплив на свідомість) або підтримувати їхнє вживання. Будь-які лікарські препарати можуть надаватися неповнолітнім виключно за дозволом лікаря з відповідним повідомленням батьків (опікунів) – окрім ситуацій, де необхідне термінове надання першої домедичної допомоги.

12. Працівникам, які проводять заняття або здійснюють опіку над неповнолітніми, у цей час заборонено курити, перебувати у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних речовин.

13. При роботі з неповнолітніми працівникам слід використовувати засоби, мову та методи, які відповідають віку вихованців. За подібним принципом потрібно розглядати використання медійних засобів (наприклад, за допомогою мобільних телефонів і смартфонів, інтернет-мережі, відео і т. д.). Однак у жодному разі не можна використовувати будь-яку інформацію чи зображення непристойного або порнографічного характеру.

### **III. Повага до тілесної недоторканості, інтимності та приватності неповнолітнього**

14. Працівники зобов'язані поважати тілесну недоторканість неповнолітніх осіб за будь-яких обставин. Однак ми усвідомлюємо, що дотик як такий – хоча й може нести з собою певні небезпеки – є частиною живої комунікації. Ми бо не машини, а люди, тож використовуємо людські жести та слова для спілкування. Відповідно, відмовитися від будь-якої форми дотику в роботі з дітьми та молоддю було би неприйнятним.

15. Водночас працівники завжди мають проявляти пильну увагу щодо цілісності та тілесної недоторканості кожного неповнолітнього. Відповідно,

будь-який тілесний контакт із неповнолітнім має йти пліч-о-пліч з обережністю, виваженістю і розсудливістю. Тут застосовується загальний принцип «краще відсутність, ніж надлишок».

**16. Правильна поведінка, через яку ми виявляємо повагу до недоторканості неповнолітнього, це:**

- а). поплескування по плечах або спині;
- б). рукостискання або «дай мені п'ять»;
- в). делікатні обійми під час привітання;
- г). дотик рук або плечей;
- д). словесна похвала;
- е). тримання за руки під час молитви, гри або заспокоювання неповнолітнього у стресовій ситуації;
- є). тримання дітей дошкільного віку за руку під час прогулянки;
- ж). сидіти біля дітей дошкільного віку;
- з). піднесення або тримання на руках дітей віком до трьох років.

Завжди доречно запитати неповнолітнього про дозвіл на таку форму поведінки.

**17. Неправильна поведінка та зловживання щодо недоторканості:**

- а). будь-які форми прояву небажаної ніжності;
- б). повні та міцні обійми;
- в). торкання грудей, сідниць, статевих органів і будь-яких інтимних ділянок тіла загалом;
- г). поплескування стегон або колін;
- д). лоскотання або «фіксація» в сильних обіймах;
- е). обійми неповнолітнього, коли працівник стоїть за його спиною;
- є). масаж;
- ж). цілування, особливо у вуста;
- з). лежати або спати поруч із неповнолітнім;
- и). будь-які прояви прихильності в ізольованих місцях (наприклад, у ванній кімнаті, вбиральні, особистій кімнаті);
- і). компліменти і зауваження, що стосуються фізичного розвитку.

Необхідно виключити будь-які ігри та забави, в яких відбуваються вищезгадані прояви невідповідної поведінки – зокрема, використання наведених вище форм дотику.

18. Неповнолітні мають право на приватність. Особливо це право слід поважати в таких місцях, як роздягальні, басейни, ванні кімнати і туалети. У згаданих місцях працівники не можуть жодним чином порушувати конфіденційність неповнолітніх, особливо фотографувати їх. Також необхідно подбати про те, щоби фотографії такого роду не були зроблені та не поширювалися самими неповнолітніми.

19. Працівники не можуть заміняти дітей або допомагати їм у їхній особистій діяльності (туалет, прання, одягання тощо), якщо діти здатні зробити це самостійно.

#### **IV. Витяги з українського законодавства та церковного права**

20. Згідно з українським законодавством, вираженим у наведених нижче положеннях Кримінального кодексу, злочинними діями є:

##### **Стаття 152. Зґвалтування**

1. Вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (зґвалтування) – карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років. (...)

4. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

##### **Стаття 153. Сексуальне насильство**

1. Вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи (сексуальне насильство) – карається позбавленням волі на строк до п'яти років. (...)

4. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

##### **Стаття 154. Примушування до вступу в статевий зв'язок**

1. Примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з іншою особою – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.

**Стаття 155. Статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку**

1. Природні або неприродні статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, вчинені повнолітньою особою, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, вчинені близькими родичами або членами сім'ї, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, або якщо вони спричинили безплідність чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

**Стаття 156. Розбещення неповнолітніх**

1. Вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, вчинені щодо малолітньої особи або вчинені членами сім'ї чи близькими родичами, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

**Стаття 301. Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів**

1. Ввезення в Україну творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою, або їх збут чи розповсюдження, а також примушування до участі в їх створенні

2. Ті самі дії, вчинені щодо кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру, а також збут неповнолітнім чи розповсюдження серед них творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, – караються штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.

4. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені щодо творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, що

містять дитячу порнографію, або примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, зображень або кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

**Стаття 302. Створення або утримання місць розпусти і звідництво**

1. Створення або утримання місць розпусти, а також звідництво для розпусти – караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років. (...)

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені із залученням неповнолітнього, – караються позбавленням волі на строк від двох до семи років.

**Стаття 303. Сутєнерство або втягнення особи в заняття проституцією**

1. Втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану цієї особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, або сутєнерство – караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років. (...)

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або організованою групою, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

**Закон України про запобігання та протидію домашньому насильству від 07 грудня 2017 року (п. 15 ч. 1 ст. 1)**

Сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності.

**21. Кодекс канонічного права вказує в каноні 1395:**

§ 1. Священнослужитель, який перебуває у конкубінаті (поза випадком, передбаченим у кан. 1394), або іншим способом чинить видимий гріх проти шостої заповіді Декалогу, викликаючи згіршення, повинен бути покараний

суспензою. Якщо ж він продовжить здійснювати злочин і після напоумлення, то до суспензи можна поступово додавати й інші кари, аж до позбавлення духовного стану.

**22. У документі «Normae de gravioribus delictis» (арт. 6) визначено:**

§ 1. Злочини – особливо серйозні – проти моралі, суд над якими застережений за Конгрегацією Віровчення, такі:

1°. Злочин проти шостої заповіді Декалогу, здійснений священнослужителем із неповнолітньою особою, яка не досягла 18-річного віку (до неповнолітньої також прирівнюється особа з обмеженими розумовими здібностями);

§ 2. Священнослужитель, який чинить злочини, про які йдеться в § 1, підлягає карі, відповідній до важкості злочину, зокрема карі звільнення зі становища, яке він посідає (чи позбавлення відповідного уряду), або позбавлення духовного стану.

**23. Згідно з арт. 7 документу «Normae de gravioribus delictis»:**

§ 1. Із застереженням права Конгрегації Віровчення до скасування строку давності в окремих випадках, строк давності злочинних дій у випадку злочинів, застережених компетенції Конгрегації Віровчення, починає діяти через 20 років.

§ 2. Строк давності злочину починає діяти згідно з кан. 1362 § 2 Кодексу канонічного права і кан. 1152 § 3 Кодексу канонів Східних Церков. Однак у випадку злочину, про який говорить арт. 6 § 1 № 1, строк давності починає діяти від дня, коли неповнолітній досяг віку 18 років.

**24. У арт. 1 *Motu Proprio* «Vos estis lux mundi» визначено:**

§1 Ці приписи застосовуються у випадку повідомлень щодо [вчинків] духовенства, членів інститутів богопосвяченого життя або товариств апостольського життя, що стосуються:

а) злочинів проти шостої заповіді Декалогу, що полягають на:

i) примушуванні когось, із застосуванням насилля або погроз, чи також зловживання влади, до вчинення дій сексуального характеру або піддавання себе таким діям;

ii) вчиненні дій сексуального характеру з малолітньою або безпорадною особою;

iii) створенні, пропонуванні, зберіганні або розповсюдженні (зокрема, через мережу Інтернет й інші медійні засоби поширення інформації) дитячої порнографії, а також у залученні або схиланні

малолітньої чи безпорадної особи до участі у виступах і презентаціях порнографічного характеру.

б) дій, вчинених суб'єктами, про яких йдеться в арт. 6 документу «Normae de gravioribus delictis», що полягають на вчинках або бездіяльності з метою перешкоджання або уникнення цивільного чи канонічного розслідування, також адміністративного або кримінального провадження проти священнослужителя або члена монашого ордену (згромадження) у зв'язку зі злочинами, про які йдеться в пункті а) цього параграфу.

§2. У контексті цих приписів:

*малолітня особа*: кожна особа до 18 років або така, яка юридично прирівнюється до неї;

*безпорадна особа*: кожна хвора особа з фізичними або розумовими вадами, або позбавлена особистої свободи, що фактично або навіть періодично обмежує її здатність розуміти або виявляти власні бажання, чи також в інший спосіб протистояти агресії;

*дитяча порнографія*: будь-яке представлення малолітньої особи, незалежно від вжитих засобів, залученої в однозначні дії сексуального характеру (реальні або симульовані), а також будь-яке представлення статевих органів неповнолітніх із цілями перед усім сексуального характеру. Окрім того, Кодекс канонічного права передбачає кримінальні санкції для духовенства і за інші дії вчинені в сфері сексуальності, які не підлягають спеціальним правилам.

## V. Індивідуальні зустрічі з неповнолітніми

25. Якщо благо неповнолітнього потребує індивідуальної зустрічі з працівником, ця зустріч не може відбуватися в ізольованих умовах. Рекомендовано, щоб інформація про час і місце зустрічі була повідомлена іншим співробітникам. Якщо це можливо, працівник, який проводить зустріч, має подбати про закріплені двері або стіни в кімнаті, де відбудеться ця зустріч, відкрити там двері або проводити зустріч у присутності інших.

26. Індивідуальні зустрічі з неповнолітніми не дозволено необережно продовжувати у часі або необґрунтовано збільшувати їхню кількість. Як час, так і кількість зустрічей мають бути визначеними.

27. Рекомендовано уникати відвідування особистих кімнат неповнолітніх. Ці місця також не є належним місцем для спілкування неповнолітніх із

працівниками. Необхідно уникати відсилання або запрошення неповнолітніх до приватних приміщень працівників із будь-якої причини.

28. Якщо візит до приватного будинку неповнолітнього є необхідним, працівник не повинен виходити за межі формальних умов, пов'язаних з виконанням професійної діяльності, а візит має відбуватися у присутності батьків (законних опікунів).

29. Особливо важливою є індивідуальна зустріч священнослужителя з неповнолітньою особою під час таїнства Покаяння (сповіді). Якщо її необхідно здійснити поза храмом (за межами конфесіоналу – наприклад, під час канікул або паломництва), особливу увагу слід приділити тому, щоби вибране місце захищало таїнство Покаяння, водночас гарантуючи дотримання приписів цього документа.

## **VI. Турбота про неповнолітніх з інвалідністю, особливими виховними потребами або обмеженими можливостями**

30. Неповнолітні з інвалідністю, особливими потребами та з обмеженими можливостями зазвичай потребують більшої турботи, ніж інші. Очікується, що працівники будуть особливо чуйним у таких випадках, поєднуючи чуйність із комунікацією, котра буде базуватися на чітких і однозначних повідомленнях, зрозумілих дітям.

31. Якщо є необхідність допомогти неповнолітньому з обмеженими можливостями в особистій діяльності, працівники мають надати таку допомогу з повним розумінням ситуації та за згодою батьків або опікунів дитини. При наданні такої допомоги кожен працівник керується належною повагою та розсудливим ставленням.

32. Працівник не може замінити неповнолітнього з обмеженими можливостями в особистій діяльності, яку дитина здатна виконувати самостійно.

33. Працівники, які безпосередньо контактують із такими неповнолітніми, мають бути поінформовані, якщо існує припущення, що неповнолітню дитину з особливостями розвитку ображають або піддають певній формі насильства. Потрібно враховувати, що це може бути важко розпізнати через її фізичні та психічні особливості й обмеження.

34. Уважне й неспішне слухання неповнолітніх з інвалідністю та особливими потребами має велике значення, оскільки їм може бути важче висловити дискомфорт або повідомити про спроби чи факти насильства (психічного, фізичного, сексуального). Однак ми в будь-якому випадку не можемо недооцінювати те, що вони говорять або намагаються сказати.

## **VII. Подорожі, екскурсії, канікули**

35. Працівники не можуть применшувати будь-які сигнали, які можуть вказувати на критичні й небезпечні ситуації. Зокрема, на ізоляцію неповнолітнього в групі однолітків, прояви агресії серед неповнолітніх (також це агресивна поведінка старших щодо молодших), конфлікти між підопічними, що виникають на основі сексуальної поведінки, невідповідної до їхнього віку, а також використання однолітками розгубленості та безпорадності інших дітей, менш пристосованих до роботи в групі.

36. У разі виявлення таких випадків працівники зобов'язані вжити потрібних заходів для з'ясування ситуації і негайно вжити відповідних методів для забезпечення безпеки, миру та найкращих інтересів тих, хто перебуває під їхньою опікою.

37. Батьки мають право отримати контактний номер телефону, за яким вони зможуть дізнатися інформацію про дитину під час її перебування у поїзді.

38. Під час поїздок слід стежити за тим, аби забезпечити відповідний склад групи вихователів і кількість чоловіків і жінок у ній згідно зі складом групи дітей і кількістю хлопців і дівчат у ній.

39. Спальні кімнати хлопців та дівчат повинні бути відокремленими. Кожна кімната має бути під наглядом працівників тієї ж статі, що і неповнолітні, які в ній проживають.

40. Працівники не мають залишатися на ніч у кімнаті, де сплять неповнолітні.

41. У особливій ситуації, яка вимагає, щоби працівник залишився в спальні з неповнолітніми у нічний час, він / вона зобов'язаний повідомити про це іншому дорослому (зазвичай йдеться про керівника поїздки).

## **VIII. Захист особистих даних, фото- і відеозображень**

42. Працівники, які відповідають за збір персональних даних, зобов'язані дотримуватися законодавства України про захист персональних даних та захист фото- і відеозображень.

43. Жоден працівник не може дозволити представникам ЗМІ записувати зображення неповнолітнього (фільмування, фотографування) без письмової згоди батьків чи опікунів неповнолітнього.

44. Публікація зображення неповнолітнього вимагає письмової згоди його батьків або опікунів.

45. Правила фотографування чи фільмування неповнолітнього:

- а). всі неповнолітні мають бути належним чином одягнені;
- б). образ концентрується на діяльності неповнолітніх і, якщо можливо, представляє групу;
- в). необхідно пильнувати, щоби фотограф або телеоператор не залишалися наодинці з неповнолітніми і не мали доступу до них без нагляду.

## **IX. Принципи доступу неповнолітніх до інтернет-мережі**

46. Якщо під час душпастирської та виховної роботи неповнолітнім надається або рекомендується доступ до інтернет-мережі, необхідно вжити заходів для запобігання доступу до контенту, який може загрожувати їхньому правильному розвитку. Зокрема, встановити та активувати захист програмного забезпечення.

47. Працівник, уповноважений здійснювати контроль, зобов'язаний повідомити неповнолітніх про принципи безпечного використання інтернет-мережі. Він також стежить за безпекою використання інтернет-сайтів, соціальних мереж та інтернет-комунікації.

48. Відповідні працівники надають постійний доступ до навчальних матеріалів щодо безпечного використання інтернет-мережі.

49. Визначений працівник, залучений до пастирської та виховної роботи, періодично перевіряє, чи присутній небезпечний контент на комп'ютерах із доступом до інтернет-мережі. Якщо такий виявлений, він визначає, хто

користувався комп'ютером у той час. Інформація про ситуацію передається керівнику закладу.

50. У зазначеній ситуації педагог, психолог або інша уповноважена особа проводить бесіду з неповнолітнім про безпеку використання інтернет-мережі.

## **X. Охорона доброго імені (честі) особи**

51. Честь людини – це особисте благо, і воно підлягає цивільно-правовій охороні. За порушення доброго імені (честі) особи порушник підлягає цивільній та кримінальній відповідальності.

52. **Цивільна відповідальність.** Особа, чие ім'я (честь) було порушено протиправними діями, може, зокрема, вимагати від порушників:

а). виконання діяльності, необхідної для усунення наслідків порушення доброго імені (зокрема, відповідної заяви, вибачень та, якщо наклеп було зроблено за допомогою публічного повідомлення, опублікування вибачення в цьому ж середовищі);

б). фінансову компенсацію за завдану шкоду або присудження певної суми коштів на певну соціальну ціль.

53. **Кримінальна відповідальність.** Порушник доброї репутації може бути покараним за свій вчинок незалежно від факту настання цивільно-правової відповідальності.

## **XI. Охорона від несправедливих звинувачень**

54. Працівники часто відчують побоювання щодо несправедливих звинувачень, а свідомість можливості використання проти них звинувачень обмежує їх у діяльності. Щоб отримати свободу в душпастирській та виховній роботі, слід уникати поведінки, яка може стати основою для звинувачень.

55. Тому уникай:

а). зустрічей з неповнолітніми в ізольованих кімнатах;

б). будь-якої поведінки, яка може сприйматися як прихильність до одного з неповнолітніх;

в). будь-яких фізичних контактів з неповнолітніми, які можуть бути неправильно зрозумілими;

г). використання провокативного одягу;

д). шокування наготою в присутності неповнолітніх;

- е). зустрічі в приватних приміщеннях чи помешканні неповнолітніх без присутності інших дорослих;
- є). дарування особливих подарунків або тримання їх в таємниці;
- ж). будь-якої поведінки, яку можна вважати поза межами загальноприйнятих стандартів прояву симпатії до учня або підопічного;
- з). будь-яких висловів, які можуть трактуватися як компліменти щодо зовнішнього вигляду неповнолітнього;
- и). фотографування в ситуації, коли ви не впевнені в згоді неповнолітнього або його батьків (законних опікунів);
- і). погано підбраного місця та форми виконання таїнства Покаяння, пам'ятаючи, що таємниця сповіді позбавляє можливості захисту словом.

56. Сексуальні злочинці своїми діями завжди порушують фізичні, емоційні або загальноприйняті форми поведінки. Тому зверніть особливу увагу на те, щоби дії, які здійснюються в добрій вірі, не перевищували цих меж.

57. Не дозволяйте у вашій діяльності або в іграх з неповнолітніми переходити межі фізичного контакту, зокрема уникайте в організованих іграх занадто тісного фізичного контакту через одяг (наприклад, лоскоту, обіймів, включаючи обійми ногами, застрибування одне на одного тощо) та контакту, в якому застосовується фізична сила. Пам'ятайте, що суворо заборонено неналежним чином торкатися неповнолітнього або обіймати його, коли дитина не виражає на це згоди, а також у будь-який спосіб зловживати дозволеним фізичним контактом.

58. Порушення емоційних кордонів означає інтимне ставлення до неповнолітніх за зразком відносин з дорослою людиною. Відповідно, ми зобов'язані уникати:

- а). того, аби проводити занадто багату часу з неповнолітнім;
- б). надто часті комунікації (зокрема, дуже частих дзвінків, листів і повідомлень до неповнолітнього);
- в). занадто активної участі в житті неповнолітнього;
- г). будь-яких інших форм нав'язливої поведінки.

59. Порушення загальноприйнятих норм поведінки або виконання чогось, на що батьки (законні опікуни) неповнолітнього не давали згоди. Зокрема, ми зобов'язані уникати:

- а). будь-яких дій, які можуть бути сприйняті як висміювання віри батьків або опікунів;

- б). дозволяти неповнолітньому робити щось проти волі батьків або опікунів;
- в). обдаровування неповнолітнього без дозволу батьків або опікунів.

## **ХІІ. Профілактика під час формації священників та богопосвячених осіб**

*Поданий нижче матеріал стосується формування духовенства та монашества (чоловіків). В аналогічний спосіб він також стосується формування монахинь.*

60. Основою формування до священства або монашого життя є побудова особистих стосунків з Ісусом. Під час формації не повинно бракувати належного трактування і переживання сексуальної сфери та вмілої підготовки до життя в чистоті та целібаті. Необхідна співпраця кандидата з духовним керівником, сповідником та настоятелями. Особливе завдання форматорів – показати за допомогою різних форм і засобів позитивний вимір сексуальної сфери, необхідний у зрілій побудові міжособистісних відносин. Формування належної статевої ідентичності має здійснюватися шляхом свідомого сприйняття цієї сфери та її орієнтації на більш глибоку інтеграцію з емоційною та духовною сферами людини. В навчанні форматорів має підкреслюватися цінність життя в чистоті та целібаті як радісний дар самого себе, складений Богу і людям.

61. Перш ніж дозволити певному кандидату прийняти свячення або скласти чернечі обіти, настоятелі зобов'язані дослідити придатність цього кандидата до цього кроку, завжди дотримуючись конфіденційності його особи.

62. Шлях розпізнання можливих труднощів у сексуальній сфері має починатися при вступі до семінарії або чернечого згромадження.

63. Кандидат, який зголошується до семінарії або згромадження, має пройти належне психологічне дослідження та поглиблене інтерв'ю, яке дозволить форматорам дізнатися про рівень його статевої зрілості та наявність або потенційне виникнення можливих розладів. Таке дослідження має проводити професійний фахівець – експерт у галузі психології, здатний використовувати у своїй праці принципи християнської антропології.

64. Для того, щоби правильно оцінити особистість кандидата, експерт має здійснити дослідження як у формі інтерв'ю, так і через тестування, що

завжди відбувається за попередньою згодою кандидата. Така згода має бути виразною, свідомою і вільною.

65. Тематика статевої зрілості кандидата на священство або монаше життя повинна знайти своє місце в бесідах на чолі з форматорами (наприклад, духовними отцями), які беруть участь у процесі прийняття кандидатів до семінарії або згромадження. Духовні отці і сповідники не можуть висловити свою думку про кандидата на зовнішньому форумі.

66. У випадку виявлення у кандидата на священство або монаше життя очевидних недоліків у статевій зрілості завдання керівників полягає в тому, щоби розпізнати і оцінити труднощі, з якими вони зіштовхуються.

67. До семінарії чи монашого згромадження не може бути допущеним жоден кандидат із серйозними сексуальними розладами. Зокрема, з глибоко вкоріненою гомосексуальною орієнтацією.

68. Основою лекцій та конференцій для тих, хто готується до священства чи монашого життя, потрібно обирати теми, пов'язані з формуванням зрілої сексуальності. Також слід враховувати цю тему і в інших заходах для розвитку духовного життя. До формування можна також залучати осіб, які переживають свою сексуальність у зрілому вигляді. Наприклад, добродійні католицькі подружжя з багатьма дітьми.

69. Кандидатам до священства або монашого життя потрібно надати необхідні знання про відповідальність на церковному і державному рівні за злочини проти шостої заповіді Декалогу – зокрема, вчинені з неповнолітніми. Також кандидати мають усвідомлювати принципи застосування відповідних процедур, передбачених у загальному та місцевому законодавстві щодо надання допомоги жертвам сексуального насильства, вчиненого духовними особами.

70. Для створення ефективної системи профілактики сексуальних злочинів серед духовенства та богопосвячених осіб потрібно залучати групу форматорів.

71. Ймовірні зловживання в сексуальній сфері, навіть найменші, здійснені семінарійними або монашими форматорами, повинні спонукати їхніх настоятелів швидко втручатися, включно зі звільненням винуватців із займаних посад.

72. Душпастирів та богопосвячених осіб, які працюють із дітьми та молоддю, потрібно навчати професійно контактувати з цими групами.

73. У рамках конференцій і зустрічей для священників та катехитів необхідно навчати їх бути чутливими до всіх типів сексуального насильства, які можуть бути вчинені стосовно неповнолітніх.

### **ХІІІ. Правила реагування на ознаки чи відомості про сексуальне насильство**

74. Повідомлення про насильство чи зловживання щодо неповнолітнього або ймовірність цих фактів може надходити з різних джерел:

- а). від самого неповнолітнього;
- б). хтось виявить, що знає від неповнолітнього, що проти нього чи іншого неповнолітнього було вчинене насильство, або ще відбувається зловживання та він зазнає певного типу насильства;
- в). неповнолітній може показувати певні рани чи інші сліди злочинного впливу, але не може дати їм достатнього пояснення;
- г). також поведінкові розлади неповнолітнього можуть вказувати на те, що він переживає певне насильство.

75. Симптоми в поведінці неповнолітнього, які можуть свідчити про сексуальне насильство:

- а). **Еротизація:** провокаційна і спокуслива сексуальна поведінка неповнолітнього стосовно його оточення; (...) еротична творчість дитини – коли на малюнках (...) починають домінувати сексуальні елементи; сексуальна агресія щодо інших дітей; залучення однолітків та дітей молодшого віку до нетипової сексуальної активності – коли дитина дошкільного віку під час гри зображує статевий акт, оральні або анальні контакти. Все це є тривожним сигналом, який може вказувати на те, що він або вона брали участь у сексуальній діяльності дорослих, а також на неадекватний для розвитку дитини рівень сексуальної сфери, ранню та посилену сексуальну активність.
- б). **Емоційні проблеми:** сильне почуття провини неповнолітнього через те, що він відчуває відповідальність за сексуальний злочин, скоєний проти нього; відчуття злості, інакшості, меншовартості – дитина вважає, що те, що з нею сталося, виникло через те, що вона є поганою, негідною; почуття надмірного сорому, пов'язане з порушенням межі інтимності; прагнення дати зрозуміти, що неповнолітній має страшну таємницю – дорослий, що має

сексуальний контакт з дитиною, часто говорить їй про те, що про це не можна нікому розповідати; почуття стигматизації – дитині видається, що вона відрізняється від ровесників через пережиту травму; негативне ставлення до власного тіла, почуття бруду та огиди.

в). **Саморуйнівна поведінка:** самоушкодження, спроби самогубства, розлади харчування (булімія, анорексія); залежності (наприклад, зловживання алкоголем, наркотиками); дитяча проституція.

г). **Психосоматичні розлади:** болі в животі; нудота, блювота; порушення менструального циклу у дівчат.

д). **Невротичні симптоми:** вторинний енурез; фекальні забруднення; порушення сну, кошмари.

е). **Проблеми у навчанні:** синдром дефіциту уваги; раптове зниження успішності; уникнення занять з фізичного виховання; проблеми у взаємних відносинах.

76. Отримання знань про фактичні або ймовірні випадки насильства вимагають вжиття відповідних заходів.

#### **XIV. Що необхідно робити?**

77. Зберігати спокійний і врівноважений підхід до справи, контролюючи власні емоції.

78. Слухати спокійно і трактувати дитину серйозно. Ставити запитання тільки для уточнення. Не ставити навідних та доскіпливих питань. Не пропонувати власних слів, використовувати тільки слова неповнолітнього. Дозволити неповнолітньому говорити у своєму власному темпі.

79. Використовувати активне слухання, яке виражає співчуття, спокій та підтримку. Не демонструвати шок або страх у відповідь на слова неповнолітнього.

80. Запевнити неповнолітнього, що він вчинив правильно, коли розповів про зловживання щодо себе.

81. Поінформувати неповнолітнього, що ви зробите все можливе, аби допомогти йому.

82. Сказати неповнолітньому, що він не винен у цій ситуації.

83. Запропонувати неповнолітньому супроводжувати його на шляху до людини, яка надасть подальшу допомогу.

84. Пояснити неповнолітньому, що вам доведеться поділитися отриманою інформацією з іншими. Наприкінці розмови дати йому знати, що буде відбуватися далі і хто отримає цю інформацію.

85. Потрібно пам'ятати, що особа, яка першою дізнається про існування потенційного випадку зловживання щодо неповнолітнього, не має права вирішувати, чи фактично зловживання відбулося. Це завдання для відповідних органів влади та установ, якими буде розглянуто це питання під час наступних етапів.

86. Якщо раніше не було зроблено записів, потрібно негайно записати перебіг розмови та затвердити її власним підписом.

87. Першим завданням того, хто має підозри щодо акту насильства або зловживання щодо неповнолітнього, або ж того, кого було поінформовано про це, є повідомити про випадок ординарію (єпископу, провінціалу або призначеному делегату) як особі, яка відповідає за розглядання звинувачень у насильстві та зловживанні. У випадку, якщо це неможливо з певних причин або в обставинах даного випадку не рекомендовано, необхідно звернутися до вищих органів, які мають право вжити заходів проти ординарія (наприклад до митрополита, нунція).

88. Необхідно розповісти ординарію те, що було переказано неповнолітнім таємно, навіть якщо є побоювання, що дитина буде через це переживати. Це також важливо, коли той, хто зголошує ситуацію єпископу (заявник), не впевнений у власних підозрах.

89. Заявник зобов'язаний переконатися, що позов був сприйнятий серйозно і розпочато відповідні процедури.

90. Стільки разів, скільки представник духовенства або богопосвячена особа отримує повідомлення або має обґрунтовані причини, аби судити, що могло бути вчинено одну чи більше з тих дій, про яку йдеться у № 24 цього документу, має обов'язок невідкладного повідомлення про таке ординарію місця, де це ймовірно відбулося, або іншому ординарію (див. *Vos estis lux mundi*, art. 3, § 1.).

91. Обов'язок повідомлення стосується також знання про вчинки кардиналів, єпископів та вищих настоятелів, що полягають у діях або бездіяльності задля перешкоджання цивільним чи канонічним розслідуванням або уникнення санкцій, адміністративних або карних, проти представника духовенства або чернецтва у зв'язку зі злочинами, про які йдеться у № 24 цього документу (див. *Vos estis lux mundi*, art. 1, § 1.)

## **XV. Чого не можна робити?**

92. Не можна панікувати і реагувати афективно.

93. Не варто недооцінювати слова неповнолітніх. Також не можна робити припущень і пропозицій, будувати гіпотези, перефразувати слова неповнолітнього, підставляти альтернативні пояснення. Не можна висловлювати думки (ні негативної, ні позитивної) та коментарів щодо передбачуваного злочинця.

94. Не можна запитувати деталей і вивідувати додаткову інформацію. Те, що молода особа розповіла у вільний спосіб – межа, якої не переходимо. Розпитуючи особу, яка повідомляє факт насилля, можна вплинути на те, як вона буде представляти події пізніше.

95. Не можна давати неповнолітньому жодних обіцянок, яких в цій ситуації неможливо дотриматися, особливо щодо конфіденційності. Фрази «обіцяю нікому про це не розповідати» або «це залишиться таємницею» і т. п. тут некоректні, тому ми їх не використовуємо.

96. Не можна розголошувати деталі розмови стороннім – зокрема особі, на яку скаржився неповнолітній.

97. Не можна просити неповнолітнього повторити розповідь.

## **XVI. Про що не варто забувати?**

98. Вирішувати, чи підозра або звинувачення є правдивими, не належить працівникам.

99. Всі підозри і звинувачення мають бути сприйняті серйозно і вирішуватися відповідно до процедур, передбачених у кримінально-процесуальному кодексі помісної Церкви та у канонічному праві. Водночас

потрібно співпрацюючи з відповідними органами у сфері відповідних компетенцій.

100. Якщо існує підозра, що особа, відповідальна за насильство або жорстоке поводження з неповнолітнім, є працівником, протягом процесу розслідування ординарій повинен відсторонити цю особу від виконання обов'язків, які вимагають прямого контакту з неповнолітніми, не наражаючи його на втрату репутації. У випадку аналогічних підозр щодо ординарія відповідні рішення приймає митрополит або нунцій.

101. У разі, якщо звинувачення у насильстві над неповнолітнім виявляться безпідставними, працівник повинен бути відновленим для виконання попередніх обов'язків. У такому випадку необхідно вжити всіх заходів, аби відновити добру репутацію працівника, проти якого були висунуті необґрунтовані звинувачення.

102. Нашим пріоритетом є запевнення неповнолітнього та його батьків (законних опікунів), що питання буде розглянуто без зайвої публічності. Проте в цьому питанні не може бути гарантій.

103. При створенні цього документа найважливішими вихідними документами були:

а). „*Normy i zasady ochrony małoletnich w praktyce wychowawczej Towarzystwa Salezjańskiego Inspektorii Krakowskiej*”, Kraków 2015.

б). «*Основні положення щодо трактування випадків статевого зловживання відносно неповнолітніх з боку духовенства*» Києво-Галицький Синод Єпископів Верховноархиепископства УГКЦ та Єпископська Конференція РКЦ в Україні, Київ – Львів, 2018.

в). Фонд «Dzieci Niczyje», «Допомога для дітей, які піддаються сексуальному насильству», 2010, с. 3-4.

г). Кодекс канонічного права, 1983.

д). Кримінальний кодекс України (остання поправка від 2019 року).

## Додаток І

### ЗГОДА БАТЬКІВ (ЗАКОННИХ ОПІКУНІВ) НА УЧАСТЬ НЕПОВНОЛІТНЬОГО У ВИЇЗДІ (ЗУСТРІЧІ, ПОДІЇ)

.....,  
*Ім'я та прізвище батька (матері) / законного опікуна\* неповнолітнього*

.....,  
*Адреса проживання*

**як ті, що мають необмежену батьківську владу батько / мати / законний  
опікун неповнолітнього / неповнолітньої\***

.....,  
*Ім'я та прізвище неповнолітнього*

.....,  
*Дата та місце народження*

.....,  
*Номер паспорту– лише для закордонної поїздки*

.....,  
*Адреса проживання*

**Виражаю згоду** на участь сина / доньки\* в поїздки до: .....,  
яка відбудеться в період: .....

**Повідомляю**, що мій син / донька\* не має медичних протипоказань для  
участі у виїзді/заході. **Виражаю згоду на госпіталізацію** сина / доньки\*  
у випадку загрози для життя чи здоров'я.

**Інша важлива інформація**, яку батьки / опікуни\* хочуть передати  
організатору поїздки (хвороби, ліки, алергія тощо):

.....  
.....

**Контактний телефон батьків / законних опікунів\*:**

Мати: .....

Батько: .....

.....  
(підпис)

**Ім'я та прізвище:** .....

**Місце, дата:** .....

---

\* Непотрібне викреслити.

## Додаток II

*Наступну декларацію зобов'язані підписати всі працівники (священники, семінаристи, богосвячені особи, вихователі, вчителі, тренери, аніматори, волонтери, практиканти, стажери та світські особи, які задіяні в різних видах діяльності та мають різні ступені відповідальності) після попереднього ознайомлення зі змістом документу, а також з описаними зобов'язаннями, що впливають з нього, і відповідними процедурами та правовими наслідками в контексті можливих злочинних дій.*

### **ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВИЛ ЗАХИСТУ НЕПОВНОЛІТНІХ У ДУШПАСТИРСЬКІЙ ТА ВИХОВНІЙ ПРАКТИЦІ РИМСЬКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ**

Я [ім'я та прізвище], працівник [назва установи] запевняю, що:

або

Я [ім'я та прізвище], священник [назва] дієцезії Римсько-Католицької Церкви, запевняю, що:

або

Я [ім'я та прізвище], виконуючи обов'язки вихователя у період проведення відпочинку [дата та місце], організованого [назва установи], запевняю, що:

Ознайомлен\_\_ із документом «Правила захисту неповнолітніх у душпастирській та виховній практиці Римсько-Католицької Церкви в Україні», розумію його зміст та обов'язки, що з нього виникають, а також описані там процедури та правові наслідки ймовірних злочинних дій.

Зобов'язуюся дотримуватися правил, що містяться в документі, зокрема зобов'язуюся негайно повідомляти про підозри та звинувачення щодо актів насильства або експлуатації неповнолітніх відповідно до встановлених процедур.

Розумію, що невиконання мною «Правил захисту неповнолітніх у душпастирській та виховній практиці Римсько-Католицької Церкви в Україні» буде розглядатися як серйозне порушення основних службових обов'язків з усіма наслідками, що випливають з цього, а також зі звільненням із роботи, що підтверджую підписом.

.....  
(Особистий підпис)

Ім'я та прізвище: .....

Місце, дата: .....

## Додаток III

### Свідоцтво про придатність до священницького служіння

Єпископу \_\_\_\_\_ (ординарію дієцезії, який приймає особу)  
Від \_\_\_\_\_ (єпископа-поручителя)

Адреса \_\_\_\_\_

Телефон \_\_\_\_\_

E-mail \_\_\_\_\_

Стосовно \_\_\_\_\_

Дата народження \_\_\_\_\_

*(Повне ім'я та дата народження священника або диякона.)*

**Це СВЯЩЕННИК / ДИЯКОН , який перебуває під моєю юрисдикцією.**

*(Будь ласка, підкресліть відповідний сан.)*

**Шановний єпископе \_\_\_\_\_ ,  
священик / диякон \_\_\_\_\_ прагне здійснювати  
служіння під Вашою Юрисдикцією. Ретельно переглянувши наші кадрові  
документи та всі інші записи, які ми ведемо, ґрунтуючись на цих і своїх власних  
спостереженнях, я можу засвідчити кожне з поданих нижче тверджень:**

*(Якщо Ви не в змозі засвідчити одне або більше з наступних тверджень, але все-таки  
заявите, що священник чи диякон має добру репутацію, і що ви рекомендуєте його для  
служіння, поетапно поясніть деталі та причини цього на зворотному боці цього  
документа.)*

\_\_\_\_\_ Він є священником / дияконом, який знаходиться під моєю юрисдикцією.

\_\_\_\_\_ Він ніколи не був відсторонений чи іншим чином канонічно дисциплінований.

\_\_\_\_\_ Проти нього ніколи не було порушено кримінальних проваджень, і він не має судимості.

\_\_\_\_\_ Він ніколи не поведився невідповідним чином із малолітніми і неповнолітніми дітьми або безпорадними дорослими і йому жодного разу не було висунуто жодного звинувачення щодо такої невідповідної поведінки.

\_\_\_\_\_ У нього немає невирішеної проблеми з алкоголізмом або іншими формами залежностей.

**Я даю йому дозвіл виконувати служіння під Вашою юрисдикцією терміном  
на \_\_\_\_\_ від \_\_\_\_\_ до \_\_\_\_\_ .**

Підпис \_\_\_\_\_

Дата \_\_\_\_\_

**Офіційна печатка:**